

KIS-625 – Gl. pois de senteur, glycine, raton laveur

(LM da GC – 08 04 99)

Skolaerez e *Skol Diwan* Ar Faou, e rankan talañ bemdez ouzh kudennoù a denn d'ar yezh. Darvennus ouzh darvennus e teu ar skolidi ha pa vefent yaouank tre. Dont a ran a-benn da emzibab diouzh boaz dre dennañ korvo eus ar studiennoù liesseurt embannet en ho rummad LAVAR.

E-doug ur c'hoari diougonadel avat ez on chomet bourt agentaou ; anv a oa a lakaat un anvad brezhonek dindan skeudennoù bleunioù : *glycine* ha *pois de senteur* ha dindan skeudenn ul loen : *raton laveur*.

E kaier 51-52 *Preder* titlet DAFAR 63, e 'm eus kavet ar meneg-mañ :

“GLIKIN as., legumined gounezet evit o bleunioù kaer arc'hlas pe limestra”

despizadur diglok dre ma 'z eus ivez glikin gwenn o bleunioù.

Evit a sell *pois de senteur* ne 'm eus kavet tra er geriadurioù e 'm c'herz (VALL., NDBF., DFBH., GIBR., DGYA.).

Evit a sell *raton laveur* e lennan e VALL. : “**RATON razhig.**” Hervez a 'm eus klevet n'en defe ar *raton laveur* tra da welout gant spesad ar razhed. Diboell e hañvalfe din treiñ dre ur Br. **razhig gwalc'her* bennak.

(RM da GC – 10 04 99)

Gl. POIS DE SENTEUR

La. Lathyrus latifolius (= Lathyrus megalanthus = Lens latifolius).

La. Lathyrus, Br. *charoñs* ('*jaroñs*', '*charroñs*') n'int ket piz gwirion. Met en darn vrasañ eus ar yezhoù ma 'm eus dastumet anvioù e vez graet meneg eus “piz” evit ar plant-se.

Hini eus an daou anvad brezhonek dastumet : *charoñs* (a dalvez evit an holl Lathyrus), *piz-gad* (a dalvez evit Lathyrus sylvestris) ned eo kevazas.

Un anv hepken en ur yezh keltiek all : Kb. *ytbyesen barhaus lydanddail*. Re fresk eo hin Bro-Skos hag Iwerzhon evit ar plant-se.

Neuze, dre an deskrivadur e kinnigfen : *piz-bleuñv*, un anv eeun. Dre an orin (plant degaset eus Kreisteiz Europa ha tro ar Mor Kreiz) : *piz-faraon*, un anv liv ar broioù pell warnañ.

Gl. GLYCINE

La. Wisteria sinensis.

Un anv brezhonek hepken, dastumet eus geriadur FAVEREAU : Br. '*glissin*', didalvoud dre n'eus aze nemet an anv gallek skrivet gant *ss*.

Plant degaset eus Sina, alese an anv latin (an anv latin etrevroadel *Glycine* eo anv skiantel... ar soia).

Anv ebet er yezhoù keltiek all.

Neuze, Br. *glikin* a c'hell bezañ mat. Met roet e voe an anv gallek *glycine* d'ar Wisteria dre veskañ gant La. *Glycine*, plant a un kerentiad. Ober gant Br. *glikin* a vefe adkemer ur fazi graet e galleg. Ar yezhoù all a ra gant Wisteria. Kinnig a rafen Br. *kitiz-moger*, dindan dri abeg :

- heñvel eo o mentoù hag o bleunioù (war-bouez al liv) ouzh re ar gwez-kitiz ;
- ret e vez o stagañ ouzh ur voger pe ouzh ur framm aozet a-ratozh-kaer ;
- plant all a gaver an elfenn *moger* en o anvioù brezhonek : *lireu-moger*, *bent-moger*, *brignon-moger*, *raden-mogeriou*, *lin-ar-mogeriou*, *louzaouenn-ar-mogeriou*, *torr-moger*, *beler-moger*.

Diwar-benn ar re gwenn o bleunioù : n'int nemet plant eus ar stummad "albinos" en un spesad, Br. *kitiz-moger* bleunioù gwenn.

Gl. RATON LAVEUR.

An anevaled-se zo korfoù broc'hed ha pennoù arzhed dezho, ken ez eo o deskrivadur re bell diouzh hini anevaled anavezet en Europa. E Kebek e reer *chats sauvages* anezho. Ober a rafen gant ar SzAm. *racoon* : Br. *rakoun*.

(GC da RM – 13 04 99)

Da gevatal da Gl. *pois de senteur* e kinnigit Br. *piz bleuñv* a hañval din bezañ spirus evit a sell al lavar pemdez. Mat e vefe kaout marteze un anvad skiantel ouzhpenn, nemet e spirfe La. *Lathyrus latifolius* e tachenn ar ouiziegezh. A du 'rall, n'on ket gwall entanet gant al lostrann *faraon* a gaver er c'henstrolladoù laosk *lamm faraon* (Gl. *saut périlleux*), *laou faraon* (Gl. *poux du pubis*, *morpions*, La. *phtirius pubis* = *pediculus pubis*). Petra an diaoul en deus ar faraon d'ober en afer ? Pell emaoamp diouzh barzhoniezh Gl. *pois de senteur* ha diouzh ar frond anezho.

A-dal da Gl. *glycine* e kinnigit Br. *kitiz moger*. A priori e vefen a-du a-walc'h gant arverañ *kitiz* amañ dre an abeg a roit (diwar vont, setu kendec'heriet Gl. *cytise*). Arzaelañ a ran avat al lostrann *moger* ha setu perak. E liorzhañ va zad e Roazhon ez eus ur c'hlikinenn bet benet a-zevri gantañ e stumm ur *wezenn* : un doare boutin a-walc'h eo stummañ ar glikin evel se e Japan. Un naturgarour oa va zad, amateur liorzhoù, louzawour, amprevanour (sl. *Buoc'haned Breizh*, Preder 105-106, 1968) hag estlammer rak al liorzhoù japanat ha kement ober arzel zo o tont eus impalaereded ar Sav Heol pe eus Bro ar Mintin Sioul... Pa gavin goar e kasin deoc'h skeudenn ar *wezenn* c'hlikin e bleuñv (pe oad eo hi ? pemont vloaz me gavfe din a-walc'h). Hag un abeg spirus eo seurt benadur evit distroadañ al lostrann *moger* ?

Evit a sell Gl. *raton laveur*, kudenn ebet hervezon : *rakoun* g. -ed a hañval din dereout.

(GE da RM – 16 04 99)

Un evezhiadennig a-zivout ar gerluniañ : an anvadoù o tont dimp eus ar bed henvoazel zo warno ur stil a zo test eus speredegezh ar mare (sk. : *piz-gad*, *torr-moger*, h.a.) ; n'hon eus ket d'o disteurel evit kelo, e kement ma n'int nemet skritelloù war unveziadoù louer ; katreizh zoken eo dimp krouiñ skritelloù hervez an hentoù henvoazel, kuit a bep hiraezh, kuit a bep ideologiezh hevelebour. Ken reizh all avat eo digeriñ hentoù gerluniañ nevez diouzh ar speredegezh kempredel : da skouer, e domanioù all e talc'her d'ober gant Gl. *la Grande Ourse*, Br. *al Lost Arar* pe *Karr Arzhur* h.a., met pa vez kel da envel un elfenn nevez e troer ouzh JOYCE hag e reer gant Sz.Gl. *quark*. Gant gerioù all, e-keñver gerluniañ (o lezel er-maez an arguzennoù o tennañ d'ar plant o unan) ez eo katreizh kemplegañ d'ar stil henvoazel ha sevel an termen *kitiz-moger*, hogen lañvas e ve furmiñ ivez termenoù all hervez hentennoù ar gerluniañ brezhonek arnevez hag o vouldaveiñ d'an arvez-mañ-arvez eus ar bed ma

vevomp. Evel just n'eo ket heñvel gont en domanioù ma ranker, ouzhpenn reiñ skritelloù poentek, gougevaniñ meizadoù ouzh reizhiadoù ; war se e 'm boa pleustret gant hoc'h amezeg Laorañs MOTROT pa edo o klask ur c'hevatal brezhonek da Gl. *infarctus* (sl. KIS-458, La-10, pp. 208 hh.).

(RM, TC da GC, GE – 04 99)

[A-zivout danvez an notenn-mañ ez eus deuet digant hon daou genskriver un danvez fonnus a laka war wel ec'honded c'heriadet al Louzawouriezh hag al Loenoniezh : bras eo niver ar spesadoù plant ha loened ha brasoc'h c'hoazh niver an anvadoù bet roet dezho er yezhoù hag en teodyezhoù. Kefridi LAVAR ned eo ket embann deskriverezh na rummataerezh ar bevion — a rekizfe miliadoù a bajennoù — trevell hemañ a zo sterniet outañ a du 'rall arbennigourion evel Thierry CHATEL ha Roland MOGN ; ned eo ket kennebeut ober ar renabl eus an termennoù teodyezhel o tennañ d'al Louzawouriezh pe d'al Loenoniezh : an embreg-mañ a ya d'ober pazenn gentañ labour al louzawour hag al loenoniour mennet da reiñ digor d'o diskiblezhioù en o yezh. Arroudoù eus kasadennoù RM ha TC ne embannimp ken amañ, na pa ve evit reiñ un alberz eus o imbours'hioù. An nesañ gwellañ hon eus klasket chom da yezh hon c'henskriverion hep pellaat neoazh diouzh furmoù ar brezhoneg boutin etre skridaozerion voas LAVAR.]

Gl. POIS DE SENTEUR

[TC da GE – 19 04 99] Derc'hent-dec'h em eus hadet *Pois de senteur* gant va skolidi... Ur sell ouzh ar sac'hig am eus miret : anv etrevroadel ebet warnañ, netra e brezhoneg...

Ur c'henasant a gaver er geriadurioù e-keñver anv ar genad Lathyrus (Gl. *Gesse*) : dibabet 'vez *Charoñs* e labourioù Roparz HEMON, LE GLEAU, e kazetenn *Coop-Flash* Landerne, niv. 46...) tra ma reer gant *Beñs* evit ar “c'hendirvi” renket er genad *Viscia* (Gl. *Vesce*). (Deveret eo emichañs *charoñs*, ‘*jaros*’, ‘*jaroñs*’ eus Gl. *jarosse* a dalvez evit spesadoù gounezet er parkeier. *Jarosse*, *jarousse* a reer eus ar *Gesses* e Vande, e Limouzin uhel... met *vesces* a veizer e Poatev, en Arvern hag e Breizh ivez a-wechoù. [...])

Ar spesad Lathyrus latifolius (damruz e vleuñv, limestra pe wenn a-wechoù, damheñvel ouzh L. sylvestris met brasoc'h e vleuñv) a greskfe ent naturel (er gwiniegi da skouer) e su al Liger hepken. Setu perak, moarvat, n'eus anv brezhonek evitañ er rolladoù boutin. Anvet e vez Gl. *Pois à bouquets* gant A. Fitter (*Les fleurs sauvages*, Delachaux et

Niestlé, 1997, *Tout le jardin de A à Z*, Opeasi, 1994...), *Gesse à larges feuilles* (*Fleurs sauvages*, J. Raray, 1967 ; *Fleurs sauvages*, R. Fitter, Delachaux et Niestlé, 1976), Kb. *Ytbyesen barhaus lydanddail*, Sz. *Broad-leaved everlasting pea*. Ur spesad padus, a zeu eus al liorzhoù. Anvet e vez ivez *pois vivace*. Tu 'vefe da ober *Charoñs-liorzh* anezhañ. Pa vez hadet el liorzhoù, ur ouenn bennak anezhañ e gwirionez, e reer *pois de senteur* anezhañ alies.

Daou spesad all (pe isspesad) ouzhpenn ar spesad L. latifolius, am eus kavet c'hoazh em dielloù, a zo *pois de senteur* o anv gallek atav : Lathyrus odoratus (ur blantenn-vloaz) ha Lathyrus grandiflorus (ur blantenn badus).

Hervez *Tout le jardin de A à Z*, e vez anvet L. odoratus Gl. *pois de senteur* ha *Gesse odorante*. Bleuñv frondus-tre, gwenn, arwenn, glas-sklaer pe glas-du, limestra, damruz pe melen. E daou levr kembraek em eus kavet un anv staget ouzh L. odoratus : Br. *Pys pêr*. Anavezet e vez e Caernarfon, Meirionnydd ha Penfro... Da dreiñ Sz. *sweet* e reer gant Kb. *pêr* peurvuiañ. Eus Sikilia e vefe bet degaset ar spesad-se da Vreizh-Veur war-dro 1699.

Adkavout a reer anv **PYS PER** e geriadur brezhonek-kembraek Rita WILLIAMS (Hor Yezh, 1984) ha troet eo e brezhoneg gant ar ger eeun **PIZ-C'HEZ-VAT** ! Adkemeret eo bet ar ger e *Geriadur brezhoneg* An Here (1995).

Tu vefe da zibab *Piz-Sikilia* evit menegiñ o bro-orin met azas-tre eo anv R. WILLIAMS :

Piz-c'hwez-vat-bloaz (Lathyrus odoratus) ;

Piz-c'hwez-vat-padus (Lathyrus latifolius bet hadet el liorzh) ;

Charoñs-liorzh (Lathyrus latifolius o kreskiñ ent naturel e koadeier gleb, er strouezh) ;

Piz-c'hwez-vat-padus 'bleuñv-bras' evit an isspesad Grandiflora. Met gouennoù all zo.

[RM da GC – 19 04 99] Gwall-luziet an traoù a-benn ar fin : daou seurtad boutin a vez graet Gl. *pois de senteur* anezho : Lathyrus latifolius, Lathyrus odoratus. Damheñvel int, kavet e vezont ingal el liorzhoù e pep lec'h e Breizh, ha meskaj a vez alies etrezo gant an dud, rak an daou zo c'hwezh-vat.

Lathyrus latifolius : bleunioù liv ar roz atav, plant a chom deiliennek a-hed ar goañv. E *Flore du Massif Armoricaïn*, des ABBAYES & kenl., St Brieg, 1971 e lenner : “Souvent cultivé comme ornement, il peut échapper au voisinage des habitations.” Anvioù dastumet : Oc. *bouquet*

dé ser, grando jaisso, ubriaga ; Sz. *broad-leaved everlasting pea, everlasting pea, garden everlasting pea* ; Br. *charoñs, charroñs, piz-gad* ; Sp. *guija de hoja ancha* ; It. *cicerchia a fg. larghe* ; Pg. *cizirão* ; Gl. *gesse à larges feuilles, gesse perpétuelle, grande gesse, pois à bouquets, pois de la Chine, pois de mille ans, pois de senteur, pois vivace, pois-fleur, pouès éternels* ; Kb. *ytbysen barhaus lydanddail*.

Kinnig a ran : Br. *piz-Spagn* (evel *kistin-Spagn, balan-Spagn, chalotez-Spagn, pebr-Spagn...* = degaset eus broioù tomm).

Lathyrus odoratus : bleunioù roz, gwenn pe ruz. Gweñvet diwar ar riv, ne chom nemet had anezho e-pad ar goañv. Plant liorzhoù, a vez kavet el lec'hioù m'int bet hadet hepken. Ar re-mañ eo a vez kavet an aliesañ e Breizh. Ret eo neuze reiñ dezho un anv da ziskouez ez int ar *pois de senteur* "gwirion". Int eo a vez skeudennaouet en abeg da liv o bleunioù. Roud ebet anezho e *Flore du Massif Armoricain*, rak ne veneg nemet plant gouez pe damouez. Anvioù dastumet : Br. *pis-fleur* (FAVEREAU...) ; Gl. *gesse odorante, pois de senteur, pois à fleurs* ; It. *cicerchia odorosa, pisello odoroso* ; Sp. *caracollilo de color, guisante de olor* ; Kb. *pys pêr* ; Oc. *pese dé sentour* ; Pg. *ervilha-de-cheiro* ; Sz. *sweet pea*.

Kinnig a ran : Br. *piz-c'hwezh-vat* (deskrivadur + anv etrebroadel).

Gl. GLYCINE

[TC] Dont a rafe al latin gouziek diouzh Gr. *glukuv* "dous, flour". Evit adkavout "frond"-orin ar ger kozh e kinnigan Br. *glukuz, -enn*, met splannoc'h eo *glikin* evel just :

Wisteria sinensis ; Gl. *Glycine de Chine* (isspesadoù e-leizh diwarni) ; Br. *Glukuz-Sina / Glikin-Sina*. Ouzh ur gael e vo harpet ar skourroù (pe ouzh ur voger...)

Wisteria floribunda ; Gl. *Glycine du Japon* ; Br. *Glukuz-Japan / Glikin-Japan*. (Divarret e vo goude ar vleuñvadeg.)

Wisteria floribunda 'Alba' ; Br. *Glukuz-Japan 'gwenn' / Glikin-Japan 'gwenn'*. (Taolennadur tennet eus *Tout le jardin de A à Z*.)

[RM da GC – 19 04 99] Br. **kitiz-moger*. N'em eus bet tro da welout glikin gwez sonn nemet e liorzhoù-kêr, ha soñjal a rae din e oa bet graet er mod-se evit ober disheñvel diouzh glikin an dud voutin. Met, dre ma vez lakaet ar Wisteria c'hwezh-vat da greskiñ evel gwez sonn er broioù-orin, kinnig a ran Br. *kitiz-ar-Reter* (orin ar plant,

anv-genad a glotfe gant an anvioù-spesadoù, n'eus ket a gitiz e broioù ar Reter.
Gl. *cytise* zo La. Laburnum bremañ, disheñvel diouzh La. Cytisus, genad ar balan.

Klaskomp bezañ klok. Tri seurtad Wisteria a vez plantet du-mañ : Wisteria sinensis eus Sina, Br. *kitiz-Sina*, Sz. *Chinese wisteria*, ar re voutinañ ; Wisteria floribunda, eus Japan, Br. *kitiz-Japan*, Sz. *Japanese wisteria* ; Wisteria x formosa, an hiron etre an daou seurtad all, Br. *kitiz T'ai-Wan*, anv ebet e saozneg, a gaver rouesoc'h a wech. Wisteria all zo e Norz-Amerika, met n'int ket c'hwezh-vat : Wisteria frutescens, Sz. *American wisteria*.

Plant all ivez zo bet anvet *wisteria* e saozneg : Bolusanthus speciosus, Sz. South African wisteria, wild wisteria, Rhodesian wisteria ; Sesbania grandiflora, Sz. *scarlet wisteria tree* ; Hardenbergia comptoniana, Sz. *Australian wisteria, native wisteria* ; Synnema triflorum, Sz. *water wisteria*. Mar kav deoc'h ez eo luziet an traoù etre anvioù boutin hag anvioù latin Glikine, Cytisus ha Wisteria, emañ ar gwir ganeoc'h !

Gl. RATON LAVEUR.

[TC da GE – 19 04 99] Mat e vefe moarvat arverañ yezh Yakari (*Yakari hag ar grizli*, pp. 4, 5, 10, Keit vimp bev, Brieg) : “Hag ur razhedenn-vroc'h zo asambles gantañ”, eme Gurunig, p. 5 (“Penn-mouchet” eo anv-bihan al loenig el levr-se). Hep anv testenikaet em dije kinniget « *dourgaerell* ».

Anv etrevroadel ar genad : Procyon. Plijout a ra da loened ar genad-se palvata o boued a-raok e lonkañ, ha pa vefe kavet en dour, setu perak ez eus bet lavaret e plij dezho gwalc'hiñ ar pezh a zebront !

Daou spesad zo er genad :

Procyon lotor, Br. *Razhedenn-vroc'h norz-Amerika*. Eus Kanada da Banama. Un nebeut loened eus ar spesad-se o deus kroget da drevadenniñ maezioù ar Stêrdachenn Barizian !

Procyon cancrivorus, Gl. *Raton crabier*, Br. *Razhedenn-vroc'h su-Amerika (razhedenn-vroc'h-kranketaer)*. Betek Paraguay.

“Penn” ar c'herentiad *procyonidae* eo ar razhedenn-vroc'h ! (Gl. *Coatis* ha Gl. *kinkajous* ennañ en he ser...)

[RM da GE – 19 04 99] Rediet on bet da lakaat kedelloù etre elfennoù an anvioù-plant liesger : Br. *piz-gad*, *hiviz-ar-Werc'hez*, *roz-sinkl*. Setu perak. En anvioù 'zo e kaver, da skouer, meneg eus liv ; Br. *pastounadez-melen*, *penn-glas*, *beler-ruz...* ha tu zo da gavout bodoù beler-ruz glas. E lost an hañv e vez kavet bodoù *penn-glas*

melen pe *teod-karv* melen. Plant anvet “bras” a vo bihan a-wechoù, ha bodoù *pastounadez-melen* melen a vo ivez... Er skouer ziwezhañ, ar *melen* kentañ a zeskriv ar wrizienn (lodenn eus an anv), an eil a zeskriv an delioù (e stad plant o tisec'hiñ). Me 'm eus bet ezhomm chom sklaer e-kreiz c'hoarioù an adanvioù.

[RM da GC – 26 04 99] Chalet oan gant Br. *frond*. Kavet em boa an anv-se o klotañ gant :

Solanum, holl spesadoù : *frond* (2 wech), *front*.

Solanum dulacamura : *frond*, *froñt*, *frount*.

Solanum nigrum : *frond* (8 gwech), *front-du* (teir gwech), *froñt*, *froud*, *fround*, *frount* (2 wech), *frouñt*.

Klotañ a ra Br. *frond* gant Solanum nigrum e gwirionez.

Ha soñjet em boa e vije bet mesk etre *frond* "c'hwezh-vat" ha *frond* "louzaouenn-ar-veskoul". *Frond* "c'hwezh-vat" ne vez ket implijet en anvioù-plant. Kavet em eus Matricaria discoidea : *mammlouzaouenn-frondus* ha Viola odorata : *melion-frondus*, anvioù dister, adsavet o-daou.

Anat eo ne blij ket din Br. *piz-c'hwezh-vat* betek re, ha kavout a ran ez eo Br. *piz-frond* un anv plijusoc'h, berr ha brav. Dre ma 'z eus Kb. *pys pêr*, e kinnigan Br. *piz-c'hwek*, neuze, war bouez kemer Br. *piz-frond*, evel just.

(GE da RM – 26 04 99)

Gab CHEREL, keneiled all ha me a chom en entremar. Emc'houlenn a reomp ha LAVAR eo al lec'h azas diouzh an imbours'hioù danevellet en testennoù diaraok. E daou geñver e sav an arbennadennoù :

En ur c'heñver kementadel da gentañ. Al Louzawouriezh, al Loenoniezh zo diskiblezhioù o reiñ, ac'hoel evit boulc'hañ, ul lec'h bras d'an deskriavañ ha d'ar rummata. An daou drevell-mañ zo ramzel endeo ha nouspet levrenn eus LAVAR a leugnfont. Evel just, kement-se zo dreist hon galloud.

En ur c'heñver doareadel da c'houde. An aters a savomp eo : hag al louzawourion, al loenoniourion vrezhonek zo mennet da sevel geriadurioù reizhiadek en o yezh pe da dremen hepken gant ar geriadur latin etrevroadel en ur stagañ outañ, pa gavint tro, strouezh ar geriadoù teodyezhel er stad ma 'z int bet rastellet ? En

degouezh-mañ diwezhañ e tiazazint o labour war al latin, oc'h ober eus ar brezhoneg un danvez evit an deodyezhoñezh pe ar folklor. Hogen, mar fell dezho krouiñ un diazez brezhonek d'o diskiblezhioù, e rankint mont dre hent ar yezhouriezh : da gentañ ober renabl an termenoù (bet) arveret, d'an eil dibradañ diouzh ar strouezh geriadel daspugnet dre ren un dibab reizhiadek ha krouiñ ur gwiad geriadel nevez war-benn degouezhout gant ur yezh kevanlen ha resis. Ar c'hudennoù-se a 'm eus bet da dalañ outo pa 'm eus savet va *Geriadur ar Gorfadurezh*. Pazenn gentañ al labour a rekiz skoazell ar yezhoñezh (daspugn an danvez geriadel ha reiñ furm unvan dezhañ), ar bazenn all a c'houlenn, ouzhpenn, emell ar yezhouriezh (loc'hañ diwar meskailhez teodyezhel an tremened evit degouezhout e par ur yezh vev).

An diac'hinad eo ez eo tud LAVAR o deus goulennet, resisoc'h : treuzkaset goulennoù, ouzh al louzawourion, a-zivout Gl. *salicorne*, *pois de senteur*, h.a. Ar remañ, c'hwil ha Thierry CHATEL, o deus respontet gant hegarated hag o respontoù zo kevazas moarvat. Koulskoude e van direspont un nebeut atersadennoù : pe zerez klokted zo d'an danvez teodyezhel dastumet (hag imbourc'hioù zo bet graet war an anvadoù Plant heñvel ouzh ar re a zo en orin *Ichthyonymie bretonne* Alain LE BERRE ?) pe balioù, reolennoù ha hentennoù zo bet dibabet gant an aozerion evit disoc'h gant ar c'hinnigoù a reont ? A-dreñv an div atersadenn-se emañ en hon spered an dibaboù graet gant labourerion LAVAR : ne ratreont ket teodyezhoù displeberet hogos steuziet, emaint war chanter ur yezh nevez. Agentaou e rebeche unan da aozer *Geriadur an Armerzh* ober gant Br. *divigad* pa vije bet a-walc'h hervezañ gant Br. *koll*, “ger anavezet gant ar bobl” — hep merzhout ne anavez an darn vuiañ eus tud “ar bobl” na *koll* na *divigad* dre benn ma ne ouzont ket brezhoneg !

Evit an dazont e kinnigomp heuliañ hentoù all. Mar bez kaset dimp goulennoù o tennañ d'ho tiskiblezh e vint treuzkaset deoc'h hep ma emellfe dre ret skridaozerion LAVAR. Prest e vimp bepred da genlabourat ganeoc'h, met war an dachenn ez eo hon hini, n'eo ket deskrivañ ar yezh a zo (bet), met diorren ar yezh a vo, hag e feur hon galloud, eleze war grefen resis, poentek (c'hoarvezout a ra dimp nac'h sammañ trevelloù re bonner : an disterañ imbourc'h a yezhouriezh a c'houlenn labourioù bras ha n'omp ket niverus !)

(RM da GE – 30 04 99)

Poent eo din displegañ deoc'h penaos e labouran war an anvioù-plant.

1. **Renabliñ.** 20 397 menegenn vrezhonek dastumet d'an 30 04 '99. War-dro 200 yezh ha rannyezh studiet. Biken ne vo peurechu al labour-se, evit ar brezhoneg zoken; Pep an,v dastumet a chom stag ouzh dave ar skrid m'eo bet kavet, ouzh bloaz embann al levr hag ouzh dave ar yezh (hag ar rannyezh pa vez anezhi) m'eo bet skrivet.

2. **Reizhañ ar fazioù.** Br. *frond* n'eo ket Solanum dulcamara met solanum nigrum. Diaes a-wechoù.

3. **Divizout** (rouez a wech !) : *spezad* ∅ *spezhad*.

4. **Dibab anvioù efedus** e-touez ar re a zo bet kavet. Anvioù 'zo a zo bet roet da 15 seurtad (Br. *louzaouenn Sant-Yann*). Ha pa vefe roet un anv da zaou seurtad hepken e rankfen e zilezel.

5. **Leuniañ an touloù**, ha dont a-benn ma vefe roet un anv brezhonek da gement seurtad a vo ezhomm envel e brezhoneg.

- 5.1. Studial ar plant n'o deus anv brezhonek efedus ebet.

◊ Deskrivadur : ment delioù, bleunioù, furm, rannadur (gwez / louzoù / geot), c'hwezh, gwrizioù...

◊ Doare-bevañ : koulz-amzer ar bleuniadur, goañvezhioù...

◊ Ingaladur er bed : en hon broioù, degaset eus Amerika...

◊ Ingaladur du-mañ : war an tevennoù, er geunioù...

◊ Mab-den hag ar plant : implij, mojennoù, troioù-lavar...

◊ Kenveriañ ouzh seurtadoù tost e mod pe vod.

- 5.2. **Kinnig anvioù.**

Kas a ran va c'hinnigoù d'an Ao Pierre DUPONT, kelenner louzawouriezh e Skol-veur Naoned ha d'an Ao. Claude FIGUREAU, rener al Liorzh-vras e Naoned. Kinnig a ran betek 10 anv evit ur seurtad a-wechoù. Goude an dibab, ne chom ket kalz tra anezho, ha ret din adsevel anvioù all goude lenn kinnigoù an daou genlabourer. Tra ma ne vez ket kenemglev etrezomp hon-zri, ne vez ket miret an anv.

6. An anvioù-plant brezhonek zo dreist-holl :

- anvioù keltiek treuzvevet abaoe kantvedoù (Br. *raden*),
- anvioù poblek pe damboblek (Br. *panez-gouez*, *lostoù-razhed*), niverus en holl yezhoù,
- anvioù damskiantel degaset e brezhoneg, eus ar galleg dreist-holl (Br. *julienez*, *jenevreg*, Gl. *julienne*, *genévrier*),
- anvioù brezhoneg beleg (e furm “*louzaouenn Sant-Me-oar-me*” pe “*penefi-ar-Werc'hez*”, niverus e brezhoneg dreist-holl,

- an anvioù apotiker hag an anvioù sorserezh zo rouez e brezhoneg. Desket e veze ar skiantoù e Paris, hervez ar gwerzioù hag evel m'en diskouez roll ar plant anvet “*geotenn-aour*”.

Graet em boa kontoù hollek daou vloaz 'zo. Ne soñj ket din e vefe gwall-zisheñvel ar sifroù bremañ.

- 9 % eus an anvioù-plant brezhonek zo bet kavet er yezhoù keltiek all :
 - ◊ Gn. *ratis*, Kn. *reden*, Br. *raden*, Kb. *rhedyn*, Iw. *raithneach*, Ab. *raineach*.
 - ◊ Kn. *onnen*, Br. *onnenn*, Kb. *onen*, Iw. *uinn-seann*, Sk. *uinsion*.
- 14 % zo bet kavet er yezhoù predenek all : Kb. *briallu*, hKn. *breilu*, hBr. *briblu*.
- 4 % zo keltiek ha kavet e yezhoù all nann-keltiek bremañ : Br. *brug*.
- 48 % (nann-keltiek) zo bet kavet en ur yezh all nann-keltiek pe e meur a hini. Anvioù gallek pe kavet en Europa a-bezh, dreist-holl.

(GE da RM – 08 05 99)

Un alberz a roit eus al labour bras a renit. Emaoc'h o tastum ar vengleuziad klokañ bet biskoazh savet eus anvioù ar plant. Un dafar dreist e vo hep mar evit ar yezh o tiwanañ. Un nebeut evezhiadennoù a rin, en amboaz ho skoazellañ.

Sol a gemerit war stummoù skrivet dreist-holl. Ne c'hellit ket ober a hent all, rak an teodyezhoù orin zo aet da get pe a zo ken displeberet hiziv ma n'eur ket evit fiziout warno. Hogen, evel a ouzoc'h, ar stummoù skrivet o unan ne vezont ket arveradus war-eeun dre benn ma n'int ket bet dastumet ent soniadel hag e ranker o deveizañ dre hentennoù ar yezhoniezh istorel. Ur skouer zo dres gant ar bodad stummoù a venegit : *spezad*, *spehad*, *sperat*, h.a. bet studiet a du 'rall gant É. ERNAULT e dibenn an 19^t kantved (sl. *R.C.* 6 390, *GMB* 642). An arguzennoù evit gwelout d 'ar -z- un orin /D/ zo bezañs ur c'heveleb Kb. *ysbyddad* hag un dedroadur BrT. '*sperad*'. Ar stumm skrivet BrE. *spehad* (e Groe, ma ne fazian) ne bourchas ket un arguzenn solut a-du gant un orin /T/, rak er skrivadoù BrE. e kaver notet -h- ken ar soniad [X] ken fatadur ar /D/. Meno ERNAULT e oa : ERNAULT.Dict.Vannes. a ro : SPEZADEN, f. pl. SPEZAD, o venegiñ ar stummoù '*spuñzad*, *spuñs*, *spehad*'.

Un diskiblezh eo ar yezhoniezh (studi ar yezhoù graet), unan all eo ar yezhouriezh (plediñ gant ar yezh d'ober) ; unan all c'hoazh al louzawouriezh. Anat eo e rank ar yezhouriezh bezañ renet e tachenn al louzawouriezh hervez doareoù dibarek an diskiblezh (reiñ ul lec'h bras d'ar renabliñ, a-gevenep d'ar jedoniezh pe d'ar stlenneg da skouer ma ne oa hogos netra da renabliñ ha pep tra da grouiñ). Hogen al louzawour, adal ma krog da yezhouriañ (eleze reiñ digor d'e ziskiblezh e yezh ur gevredigezh da zont), a rank evel pep yezhour diazezañ war labour ar yezhoniezh : e forzh pe dachenn ma labouromp, ne gemeromp nepred disentez pouezus ebet hep goulenn ali ur yezhoniour a vicher. En doare-se e parraomp ouzh an dañjer a ve jedoniekat ar yezh a-berzh ar jedoniour, he stlennekat a-berzh ar stlennegour, h.a. An dañjer a-berzh al louzawour e ve he “louzawouriekat”, ober ouzh ar stummoù teodyezhel evel pa vijent seurtadoù plant da ziwall diouzh an distruj ! Arabat e ve diwelout saviad istorel, politikel, pep yezh : evit a sell ar brezhoneg, n'eo ket echu an emgann, nad eo ket un emgann *à la Cozan*, met da gentañ holl ar stourm start boulc'het hogos tri c'hantved 'zo da reiñ d'ar yezh ur furm unvan, sichenn na c'hell yezh ebet diorren hepti. Alese, e ranker kaout abegoù gwall waskus evit divizout kemman un dra bennak e furmoù ar yezh. Mar lennit e LAVAR 08 al lizheroù a gase din Roparz HEMON, e verzhot pegen dibleg e oa ar paotr kozh dirak ar c'hempennadurioù a ginnigen ober gant brellded ar yaouankiz.